

УДК: 378.1

DOI 10.33514/1694-7851-2022-4-66-70

Мамбетакунова Ж.Э.

пед. илим. канд., доц. м.а.

И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университети

Мамбетакунова Ж.Э.

канд. пед. наук, и.о. доц.

Кыргызский государственный университет имени И. Арабаева

Mambetakunova Dj.E.

Candidate of Pedagogical Sciences, Acting Associate Professor

Kyrgyz State University named after I. Arabaev

**ДИСТАНТТЫК ОКУТУУ ШАРТЫНДА ЭЛЕКТРОНДУК ОКУУ-МЕТОДИКАЛЫК
КОМПЛЕКСИН ТҮЗҮҮГӨ КОЮЛУУЧУ ТАЛАПТАР****ТРЕБОВАНИЯ К СОЗДАНИЮ ЭЛЕКТРОННОГО УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКОГО
КОМПЛЕКСА В УСЛОВИЯХ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ****REQUIREMENTS FOR THE CREATION OF AN ELECTRONIC EDUCATIONAL AND
METHODOLOGICAL COMPLEX IN A DISTANCE LEARNING ENVIRONMENT**

Аннотация: Азыркы учурда бүткүл дүйнөнүн билим берүү системалары чоң өзгөрүүлөргө дуушар болуп аткан кези. Мурда, Кыргыз Республикасынын «Билим берүү жөнүндө» мыйзамындагы кеңири колдонулуп келип жаткан терминдердин практика жүзүндө ашырылып аткандыгына баарыбыз күбөө болуп аткан кезибиз. Айтылып аткан термин булл дистанттык технологияларды колдонуу аркылуу окутуу процессин жүргүзүү. Буга себепкер болгон дүйнө жүзүн каптаган вирус окуу жана окутуу процессинин мүчөлөрүн жаңы маалыматтык-коммуникациялык технологияларды өздөштүрүүгө жана колдонууга түрткү болду. Ошондой эле, ушундай шартта электрондук окуу-методикалык комплексттердин кеңири даярдалуусу жана колдонулуусу талап кылынып баштады. Дистанттык окутуу шартында электрондук окуу-методикалык комплексин түзүүгө коюлуучу талаптар аттуу макалада дистанттык окутуу шартында электрондук окуу-методикалык комплекстин мааниси, курамдык түзүлүшү, анын айрым элементин түзүүгө коюлуучу талаптар берилген.

Негизги сөздөр: дистанттык билим берүү, окуу-методикалык комплекс, жумушчу программа, билим берүүнүн электрондук ресурсу, окуу куралы, текст, тест, глоссарий.

Аннотация: Сегодня системы образования во всем мире претерпевают серьезные изменения. Мы становимся свидетелями практического применения наиболее широко используемых терминов Закона Кыргызской Республики «Об образовании». Одним из этих терминов является обучение с использованием дистанционных образовательных технологий. Вирус, распространившийся по миру, побудил участников процесса преподавания и обучения принять и использовать новые информационно-коммуникационные технологии. Кроме того, в этом контексте существует потребность в обширной подготовке и использовании электронных учебных материалов. В статье раскрывается значение электронного учебно-методического комплекса в условиях дистанционного обучения. Приведены основные требования, предъявляемые к изложению отдельных элементов комплекса.

Ключевые слова: дистанционное образование, учебно-методический комплекс, рабочая программа, электронный образовательный ресурс, учебное пособие, текст, тест, глоссарий.

Annotation: Today, education systems around the world are undergoing major changes. We are witnessing the practical application of the most widely used terms of the Law of the Kyrgyz Republic "On Education". One of these terms is learning using distance learning technologies. The virus that has spread around the world has prompted participants in the teaching and learning process to adopt and use new information and communication technologies. In addition, in this context, there is a need for extensive preparation and use of electronic educational materials. The article reveals the importance of the electronic educational and methodological complex in the conditions of distance learning. The main requirements for the presentation of individual elements of the complex are given.

Keywords: distance education, educational and methodical complex, work program, electronic educational resource, textbook, text, test, glossary.

Кыргыз Республикасынын билим берүүсүнүн күндөлүк турмушунда улам жаңы фактылар, окуялар пайда болууда. Айрыкча дистанттык билим берүү иши объективдүү зарылчылык болуп калды. Бул маселенин ишке ашырылышы жогорку окуу жайынын окутуучулары түзгөн окуу-методикалык комплекстин сапатына көз каранды. Анын мазмундуу түзүлүшү студенттин дистанттык шартта өз алдынча билим алуусун жакшыртуунун дидактикалык шарты болуп эсептелет.

Биз өз изилдөөбүздүн багыты боюнча бир нече илимий эмгектерге талдоо жүргүздүк. Алар төмөнкүлөр: окуу процессин маалыматташтыруу жана санариптештирүү; ал процессте кеңири колдонулуучу түшүнүктөр, технологиялар жана башкарууну ишке ашыруу маселелери [1]; жогорку окуу жайында окуу процессин маалыматтык-методикалык жактан камсыздоо маселелери [2]; окуу материалдарынын мазмунун макродеңгээлдеги түзүлүшүн аныктоо [3]; окутуу процессинин натыйжасы түшүнүгүнүн мазмуну жана аны түзүүчү элементтердин системасы [4]; билим берүү процессин санариптештирүүнүн трансформациясы жана аны Кыргызстандын окуу жайларында ишке ашыруунун милдеттери [5]; жогорку окуу жайларынын студенттеринин өз алдынча иштеринин түрлөрү жана натыйжалуу уюштуруунун шарттары [6]; дистанттык окутуу процесси, анын максаты жана милдеттери, ишке ашыруунун педагогикалык шарттары [7]; окуу-методикалык комплекс, анын билим берүүдөгү орду жана мааниси, түзүлүшү менен функционалдык милдеттерин талдоо [8-11]. Көрсөтүлгөн адабий булактардагы илимий жоболорду, технологиялык сунуштарды, ишке ашыруунун практикалык жолдорун талдоонун натыйжасында дистанттык окутуу шартында электрондук окуу-методикалык комплексин түзүүнүн дидактикалык маселелерин изилдөөнүн актуалдуулугу аныкталды. Жүргүзүлгөн автордук изилдөөлөрдөн жана күндөлүк педагогикалык тажрыйбадан алынган маалыматтарды пайдаланып дистанттык билим берүүнүн өзгөчөлүктөрүнө ылайыкталган окуу-методикалык комплексти түзүүгө коюлуучу талаптарды сунуштадык.

Изилдөөнү жүргүзүүдө илимий булактарды үйрөнүү жана теориялык жактан талдоо, алынуучу натыйжаны проектилөө, тажрыйбалык сыноо иштерин жүргүзүү сыяктуу методдор колдонулду.

Дистанттык билим берүүнүн өзгөчөлүктөрү: окутуу процессинин жүрүшүнө адамдык факторлордун тескери таасирлеринин жоюлушу; окутуучулар менен студенттердин көзмө-көз байланышы болбостон, билим берүү менен билим алуунун активдүү маалыматтык чөйрөсүнүн түзүлүшү; окутуучу менен студенттин, студент менен техникалык системанын ортосундагы түз жана тескери байланыштардын ишке ашырылышы; студенттин предмет боюнча жетишкендигине ыкчам мониторинг жүргүзүү мүмкүндүгү; студенттин өз алдынча билим алуусуна жана интеллектуалдык жөндөмүн толук пайдалануусуна шарт түзүлүшү; маалыматтык-коммуникациялык технологиялардын ресурсун толук колдонуу менен дидактикалык талаптарды аткаруунун студент тарабынан жөнгө салынышы; студенттердин, окуу-

туучулардын, инженер-техникалык кызматкерлердин бир максатка багытталган бирдиктүү аракеттеринин ишке ашырылышы ж.б.

Дистанттык окутуунун шартында билим алуу толугу менен студенттин өзүнүн моюнуна жүктөлөт. Ошондуктан студенттерге билим алууну эффективдүү уюштурууга арналган көрсөтмөлөр берилүүгө тийиш. Жалпы көрсөтмөлөр дистанттык окутуунун жоболорунда берилет. Ал эми айрым дисциплина боюнча билим алуунун мазмуну жана эрежелери окуу-методикалык комплексте чагылдырылат. Дистанттык окутуу шартында электрондук окуу-методикалык комплексти түзүү боюнча жүргүзүлгөн изилдөө иштерин жалпылоонун натыйжасында биз төмөнкүдөй жыйынтыкка келдик.

1. Дисциплина боюнча окуу-методикалык комплекс – бул берилген дисциплина боюнча студенттердин толук кандуу билим алуусун камсыздоочу илимий-методикалык, нормативдик-жөнгө салуучу материалдар менен документтердин жыйындысы. Ушул документтердин жана материалдардын электрондук варианты электрондук окуу-методикалык комплекс деп аталат [11, с. 6].

2. Дисциплинанын электрондук окуу-методикалык комплекси төмөнкү элементтерден турат: дисциплинанын жумушчу программасы; дисциплинаны окуп үйрөнүүнүн тематикалык-календарлык планы; дисциплинанын негизги мазмунун чагылдырган окуу куралынын электрондук конспектиси; дисциплинанын теориялык курсун өз алдынча окуп үйрөнүүгө арналган методикалык көрсөтмөлөр; онлайн режиминде өткөрүлүүчү практикумдардын электрондук мазмуну (вебинар, видеоконференция, чат) же оффлайн режиминдеги практикалык иштер (E-mail, форум, электрондук жумушчу дептер, интерактивдүү электрондук тапшырмалар) ([10, с. 368]); дисциплина боюнча студенттердин өз алдынча иштеринин тематикасы, аткарууга көрсөтмөлөр, отчеттуулуктун формасы, баалоо критерийлери; айрым темалар боюнча билим-билгичтиктерди, компетенцияларды күнүмдүк текшерүүгө арналган суроолор, тапшырмалар; билимдерди, билгичтиктерди, компетенцияларды жыйынтыктоочу текшерүүнүн суроолору жана тапшырмалары; текшерүү иштерин аткаруу, жыйынтыктарын окуу жайдын порталына киргизүү боюнча сунуштар; негизги жана кошумча адабияттардын, башка электрондук булактардын тизмеси; глоссарий; дисциплинанын өзгөчөлүгүнө жана окутуучунун тажрыйбасына жараша кошумча даярдалган окуу материалдары, ошондой эле кошумча сунуштар, көрсөтмөлөр.

3. Дисциплинаны окуп үйрөнүүнүн жумушчу программасы төмөнкүлөрдөн турат: киришүүдө жана кийинки бөлүмдөрдө дисциплинаны окуп үйрөнүүнүн максаты жана милдеттери; теориялык материалды окуп үйрөнүүгө, практикалык иштерди аткарууга, өз алдынча иштөөгө бөлүнгөн сааттардын саны; дисциплинанын мазмунун модульдар боюнча тематикалык бөлүштүрүү; дисциплинаны окуунун натыйжасында студенттер ээ болуучу жалпы илимий, жана атайын кесиптик компетенциялардын мүнөздөмөсү; дисциплиналар аралык байланышты ишке ашырууга көрсөтмөлөр; дисциплина боюнча курстук иш пландаштырылган болсо, анын тематикасы, суроолору, адабияттары; студенттердин практикалык иштеринин тематикасы, бөлүнгөн сааттар жана аткарууга көрсөтмөлөр; студенттердин өз алдынча аткаруучу иштеринин тематикасы, уюштуруу формасы, отчеттуулуктун түрү; баалоо критерийлери (бул иш студенттердин окуу иштерин өз алдынча жүргүзүүгө, өз жетишкендиктерин өздөрү баалоого эң сонун көмөкчү болот [6, с. 5]); студенттер өз билимдерин, билгичтиктерин текшерип – баалоонун диагноздоочу, калыптандыруучу жана жыйынтыктоочу түрлөрүн пайдаланууга көрсөтмөлөр; суроолор, тапшырмалар модульдар боюнча түзүлүп, аны аткарууга сунуштар; адабияттарга көрсөтмө жана тийиштүү материалдарга шилтемелер берилет.

4. Электрондук окуу куралынын мазмунун аныктоо, анын текстин түзүү өзгөчө кылдаттыкты талап кыла турган маселе. Алардын ар бирине өзүнчө токтолобуз:

4.1. Электрондук окуу куралынын мазмунун аныктоого коюлуучу талаптар: тандалып алынган окуу материалдарынын тийиштүү илимдин акыркы жетишкендиктерине туура келиши, алардын тууралыгынын шексиздиги жана ишенимдүүлүгү; бардык учур үчүн терминдерди, шарттуу белгилерди бир мааниде пайдалануу; окуу материалынын текстинде кездешүүчү чоңдуктардын стандартташтырылган белгилерин пайдалануу (мурда окулган жана кийин окулатурган дисциплиналарда колдонулган белгилерди эске алуу); фактыларды, окуяларды, кубулуштарды баяндоонун образдуу, түшүнүктүү, даана жана так болушу; окуу материалынын бөлүктөрүнүн өз ара байланышын сактоо, бир бөлүктөн экинчисине жеңил өтүүнү, багыт алууну жана максаттуулукту камсыздоо; гиперссылкаларга кайрылууну камсыздоонун жөнөкөй жолдорун колдонуу, түшүнүктүү навигациянын (багыттоонун) болушу; окуу материалдарын суроо-жооп иретинде, проблемалык суроо коюп, ага жооп табуу иретинде чагылдыруу; студенттер өз билимдерин өз алдынча текшерип, баалоо үчүн түзүлгөн суроолор, тесттер, практикалык мазмундагы тапшырмалар.

4.2. Электрондук окуу куралынын текстине коюлуучу талаптар:

Текст – адабий чыгарманын, илимий эмгектин, окуу куралынын жана башкалардын кагаз бетине же башка нерселердин бетине түшүрүлгөн жазуу, анын айрым үзүндүсү. Текст окуу куралындагы негизги маалыматты алып жүрүүчү элемент. Ал такталган, ишенимдүү, бүдөмүк ойду пайда кылбаган, кош мааниге ээ болбогон маалымат. Текст иллюстрациялоочу материалдар, справка берүүчү маалыматтар, сүрөттөр, чиймелер, интерактивдүү жана навигациялоочу (багыт берүүчү) элементтер менен коштолот.

Текстти жазууга төмөнкүдөй талаптар коюлат: окуу материалынын маани-маңызын так жана жеткиликтүү баяндап жазуу; текст логикалык жактан туура аныкталышы, Web-браузерде так чагылдырылгандай болуп терең структураланышы керек; Web-беттердин санынын минималдуу аз болушу; окуу куралын колдонууда тексттеги эргономикалык дефекттердин болбошун кылдат текшерүүдөн өткөрүү; тексттеги сүйлөмдөрдүн кыска жана окуп түшүнүүгө ыңгайлуу болушу; текстти өтө тыкандык менен форматировкалоо ж.б.

Негизги тексттин көлөмү $4x$ тен көп болбошу керек. Мында x – лекцияга бөлүнгөн сааттын саны. Ал базалык көрсөткүч деп аталат. Эгер дисциплинанын лекциясына бөлүнгөн саат 16 болсо, ага арналган тексттин көлөмү $4*16=64$ бет болушу керек. Бул көлөмгө бардык темалардын аттары, планы, негизги текст, суроолор, тапшырмалар, тиркемелер, адабияттардын тизмеси, терминдердин сөздүгү жана башкалар кирет.

Текшерүү үчүн түзүлгөн тесттердин саны $3x$ тен көп болбошу талап кылынат. Мисалы, жогоруда белгилеген дисциплинага арналган тексттин саны $3*16=48$ же болжол менен 50дөн көп болбошу керек.

Электрондук окуу куралынын курамына билим алуунун көрсөтмөлүүлүгүн камсыз кылуучу көркөм сүрөттөр жана шарттуу графикалык каражаттар да кошулат: көркөм сүрөттөр, видеофрагменттер; таблицалар, чиймелер, блок-схемалар, графтар, диаграммалар, графиктер, географиялык карталар, атластар ж.б.; предметтин, куралдын, түзүлүштүн моделдери, макеттери; музейдин экспонаттары.

4.3. Практикалык жана лабораториялык иштер, семинардык сабактардын пландары жана аткарууга көрсөтмөлөр окуу куралынын ичинде, кай бир учурда өз алдынча бөлүм катары берилиши мүмкүн. Ал дисциплинанын өзгөчөлүгүнө, студенттердин маалыматтык-техникалык жактан камсыз болушуна жараша окутуучу тарабынан аныкталат. Вебинарлардын, видеоконференциялардын суроолору, ошондой эле адабий булактардын тизмеси сунушталат.

5. Дистанттык билим алуу шартында өзгөчө орун студенттердин билимдерин текшерүү менен баалоого таандык. Күндүзгү окуудан айырмаланып, бул учурда күндөлүк текшерүү жана баалоо студенттердин өздөрү тарабынан жүргүзүлөт. Модульдук текшерүү менен

жыйынтыктоочу текшерүү онлайн режиминде өткөрүлүп, тууралыгы окутуучу тарабынан текшерилет жана бааланат. Окуу-методикалык комплексте текшерүүнүн төмөнкү түрлөрү жөнүндө маалымат берилүүгө тийиш: диагноздоочу текшерүү (жаңы дисциплинаны, жаңы бөлүмдү өздөштүрүүгө студенттин таяныч билимдеринин сапаты текшерилет, б.а. студенттин даярдыгы бааланат); калыптандыруучу (формативдик) текшерүү (ар бир бөлүмдү, ар бир теманы окугандан кийин жүргүзүлүүчү текшерүү); жыйынтыктоочу текшерүү (предметти толук окуп бүткөндөн кийин жүргүзүлүүчү текшерүү). Текшерүүнүн формасы: оозеки, жазуу жүзүндө, кагаз менен же компьютер менен жүргүзүлүүчү тестирилөө, проекттик иштерди жактоо ж.б. Комплексте студенттердин билимдерин баалоонун критерийлери да берилүүгө тийиш.

6. Глоссарийге (терминдердин түшүндүрмө сөздүгү, аныктамалар, көрсөтмөлөр) коюлуучу талаптар: окуу материалында колдонулган негизги терминдердин аныктамалары так берилиши керек; сөздүккө кирген терминдердин баардыгы текстте курсив менен жазылат; терминдер алфавит боюнча жайгаштырылып, баш тамга менен жазылат; сөздүктөгү терминдердин саны 50–75-тен ашпоого тийиш.

Колдонулган адабияттар:

1. Никулина Т.В. Информатизация и цифровизация образования: понятия, технологии и управления [Текст] // Педагогическое образование в России / Т.В. Никулина, Е.Б. Старченко. – №18. – М., 2018. – С. 107–113.

2. Жук О.Л. Информационно-методическое обеспечение учебного процесса в вузе (на примере педагогических дисциплин) [Текст] // Высшая школа / О.Л. Жук, С.Н. Сиренко. – №4. – М., 2006. – С. 19–25.

3. Ермоленко В.А. Структурирование содержания образования на макроуровне [Текст]: кн. Профессиональная педагогика / В.А. Ермоленко. – М.: Профобразование, 1997. – С. 157–164.

4. Калдыбаев С.К. О содержании понятия “результат обучения” [Текст] // Современная система образования: теория и практика: монография / С.К. Калдыбаев. Книга 2. / Под ред. И.В. Ткаченко. – Ставрополь: Логос, 2015. – С. 7–33

5. «Санарип кыргызстан 2019–2023» санариптик трансформациянын концепциясы [Текст]. – Б., 2019. – 16 б.

6. Мамбетакунов, Э. Организация самостоятельной работы студентов [Текст] / Э. Мамбетакунов, Ж. Мамбетакунова. – Б.: КНУ им.Ж.Баласагына, 2012. – 26 с.

7. Педагогические технологии: дистанционное образование [Текст] / Под общей редакцией В.С. кукушкина. – Ростов н/Д, 2002. – 320 с.

8. Чакликова С.Е. Дидактические основы создания учебно-методического комплекса по математике для базовой школы [Текст]: автореф. дисс. ... докт. пед. наук: 13.00.02 – Алматы, 1997. – 31 с.

9. Татаринцев, А.И. Электронный учебно-методический комплекс как компонент информационно-образовательной среды педагогического вуза [Текст] / А.И. Татаринцев// Педагогика высшей профессиональной школы. – М., 2018. – С. 202–204.

10. Татаринцев, А.И. Электронный учебно-методический комплекс как компонент информационно-образовательной среды педагогического вуза [Текст] / А.И. Татаринцев// Педагогика высшей профессиональной школы. – М., 2018. – С. 367–371.

11. Васюкевич, В.В. Разработка и использование электронного учебно-методического комплекса на базе модульно-рейтинговой системы оценивания учебных достижений [Текст]: автореф. дис. ... канд.пед. наук: 13.00.02 / В. В. Васюкевич. – М., 2009. – 22 с.

Рецензент: пед. илим. док., проф. Торогелдиева К.М.